

ČEZMEJNO GOSPODARSKO POVEZOVANJE IN INTEGRACIJA OB ITALIJSKO-SLOVENSKI MEJI SKOZI IZKUSTVO SLOVENCEV V ITALIJI*

Branko Jazbec

Temo integracije in razvoja v obmejnem večetničnem prostoru bi bilo potrebno analizirati večplastno. Vendar se bom tu omejil na analiziranje položaja, v katerem je bila slovenska narodna skupnost v sedemdesetih in osemdesetih letih, ter stanja, v katerem smo danes, skozi prizmo razumevanja pojava državnih meja v ekonomski znanosti. V ta namen je vsekakor potrebno najprej določiti karakter meje¹ in medetničnih odnosov na narodno mešanem območju ob italijansko-slovenski meji v različnih zgodovinskih obdobjih.

Meja, ob kateri živimo, je skozi različna obdobja opravljala različne funkcije, tem funkcijam primerno delovala ter učinkovala na družbeno in gospodarsko okolje. Tu želim pojasniti, kakšen vpliv je ta meja imela v različnih obdobjih na slovensko narodno skupnost v Italiji. Obenem pa tudi kako je ta skupnost dojemala mejo. V pomembnih otenkih kulturnega in psihološkega značaja je bil pristop do nje vsekakor bistveno različen od dojemanja večine.

Ni dolgo tega, kar je - tedaj še italijansko-jugoslovanska meja delovala kot ločnica različnih sistemov. Kot taka je razdvajala dve območji, ki sta bili znotraj obeh držav periferni, poleg tega je bilo obmejno območje na italijanski strani marginalno tudi v ekonomskem pomenu besede. V taki situaciji ni bilo pravega ekonomskega motiva, ki bi sposobne zadrževal in podjetne privabljal v kraje ob meji. Obmejna območja, so bila torej predvsem odvisna od pomoči, ki je prihajala iz centra. Primer gospodarske normative, ki ponazoruje vzdrževanje in obenem pasivno sprejemanje takega stanja in modela obmejnosti, je bil »paket za Trst in Gorico«².

Vendar niti v primeru Trsta niti v primeru Gorice ne moremo trditi, da je meja predstavljala le ločnico, saj je lega tako enega kot druge bila od vselej izrazito tranzitna. Meja je torej nujno bila prepustna in je v tem smislu opravljala tudi vlogo filtra. Značilnosti meje, ki deluje kot filter, so zlasti te, da diskriminira, razločuje in s tem poudarja

* Prispevek je bil predstavljen 3. decembra 1994 na mednarodnem posvetu Furlanija-Julijska krajina: prehod za Vzhod - Perspektive čezmejnega sodelovanja med Italijo in Slovenijo, ki ga je v Trstu organizirala Slovenska kulturno-gospodarska zveza v počastitev svoje 40-letnice.

¹ Tudi v razmerah italijansko-slovenske (prej jugoslovanske) meje je v mnogočem uporabna tipologija mej, ki jo ponujajo analize vpliva meje na gospodarsko življenje v primeru švicarskega kantona Ticino. Glej Ratti, R. (1991) *Regioni di frontiera - Teorie dello sviluppo e saggi politico-economici*. Lugano: Banca di Credito Commerciale e Mobiliare.

² Ker se del Trsta ni mogel sprijazniti s splošnimi določili in duhom Osimskega sporazuma, še manj pa z ekonomskim delom sporazuma, je politiko odpiranja Trsta do svojega neposrednega zaledja zamenjala »nova mejna politika«, katere izraz je bil zakon št. 26 z dne 29. januarja 1986. Novih instrumentov ni predlagal, niti ni bil namen zakona spodbujanje mednarodnega sodelovanja, omejil se je na to, da je v glavnem prek utečenih poti nudil kisik obstoječim institucijam in nekaterim gospodarskim strukturam.

razlike med sosednjima ekonomijama, s čimer prispeva k oblikovanju asimetričnih blagovnih, storitvenih in kapitalskih tokov. Osnovni ekonomski motiv delno prepustne meje je diferencialna renta, ki je vezana predvsem na razlike na tržišču delovne sile. Kot model podjetniškega vedenja je ob tako delujoči meji značilno predvsem odzivanje na priložnosti in prilagajanje na spreminjajoče se razmere na tržiščih.

Meja, ob kateri živimo, postopno spreminja svoj karakter: ne deluje več le kot tipična polprepustna meja, v sebi že ima vse več značilnosti stičišča. Z razliko od mejeločnice, ki razdvaja, meja, ki je pojmovana kot stičišče, povezuje. V takih razmerah postaja ekonomski motiv širitev poslovanja navzven prav s pomočjo čezmejnega sodelovanja. V podjetniškem vedenju se poleg golega odzivanja na trenutne priložnosti ali pa sprotnega prilagajanja tržnim razmeram pojavlja aktivno ustvarjanje podjetniških priložnosti, ki seveda zahteva interakcijo ekonomskih subjektov. S tako filozofijo je nedvomno prežet zakon za obmejna območja³, ki med drugim ponuja v prid mednarodnega gospodarskega sodelovanja tudi ustrezna orodja⁴ in odstranjuje nekatere ovire⁵.

Dejansko gre torej za več elementov, ki določajo značaj neki meji. Med njimi so tudi kulturni in psihološki. Prav ti v nemajhni meri določajo, kakšen odnos do meje goji posameznik ali pa skupina. Za Slovence v Italiji velja, podobno kot za vsako narodno manjšino, da se težko sprijaznijo z mejo kot ločnico, saj narodna skupnost, zato da se ohrani kot taka, potrebuje nenehnih in vsestranskih stikov z matično domovino. Potrebam narodnih skupnosti je zato gotovo bližja polprepustna meja, saj taka meja omogoča povezovanje z matičnim narodom, uveljavljanje v gospodarstvu, kjer narodnim skupnostim, ki so primerno opremljene, praviloma uspeva, da se zgodaj odzivajo na priložnosti in se hitro prilagajajo spremembam v obmejnem prostoru.

Slovenska narodna skupnost v Italiji se je razmeroma zgodaj odzvala na izzive, ki so jih naznanjale spremembe ob meji, saj je doumela, da se z zmanjševanjem razlik v razvitosti med sosednjima državama dotlej pretežnemu ekonomskemu motivu - diferencialni renti - naglo izteka čas. Relativno zgodaj so bile zato izkoriščene možnosti širitve poslovanja s pomočjo obmejnega gospodarskega sodelovanja. Tako so s partnerji iz Slovenije najprej zaživele skupne pobude na italijanski strani meje, po osamosvojitvi pa samostojne ali mešane pobude v Sloveniji.

Novost, ki jo predstavlja na tem območju samostojna država Slovenija, ki v zadnjem času kaže nagle znake gospodarskega oživljanja in napredka, bo seveda še dodatno zmanjšala razlike v razvitosti in postopno povsem izničila motiv diferencialne rente. Glavni motiv, ne glede na pridružitve Slovenije EU, bo zato postal čezmejno povezo-

³ Zakon za sodelovanje z državami vzhodne Evrope št. 19 z dne 9. januarja 1991 nosi naslov Določbe za razvoj gospodarskih dejavnosti in mednarodnega sodelovanja dežele Furlanije-Juljske krajine, pokrajine Belluno in sosednjih območij.

⁴ Gre predvsem za ustanovitve: finančne delniške družbe s sedežem v Pordenonu za financiranje mešanih podjetij, ki jih v zalednih državah ustanavljajo podjetja z italijanskega severovzhoda; centra za nudenje informacijskih storitev, svetovanja in tehnične pomoči podjetjem v smislu izpolnjevanja ciljev zakona (sedež centra je v Gorici); centra za finančne in zavarovalne storitve (v prosti coni tržaškega pristanišča), ki bo pospeševal finančne dejavnosti v zalednih državah in njihovo postopno integriranje z mednarodnimi finančnimi trgi, s tem da bodo subjekti, ki bodo delovali v centru uživali status valutnih nerezidentov v Italiji, poleg tega pa bodo deležni pomembnih davčnih olajšav. Omeniti gre tudi možnost uradnega kotiranja na tržaški in beneški borzi vzhodnoevropskih nekonvertibilnih valut.

⁵ Predvsem gre za prenehanje dotlej veljavne omejitve za investiranje tujega kapitala v tržaško pokrajino.

vanje, z ozirom na prehodnost ozemlja pa tudi sklepanje zavezništev za skupno nastopanje na tretjih, predvsem vzhodnih tržiščih.

Glede medetničnih odnosov na narodno mešanem ozemlju Furlanije-Juljske krajine gre zabeležiti dejstvo, da si je slovenska narodna skupnost v minulih dvajsetih letih uspela izoblikovati osnovo, ki zlasti mladim generacijam omogoča, da so vključene v procese integracije obmejnega prostora, s čimer jim je dano, da na tržišču delovne sile uveljavljajo specifičnosti in komparativne prednosti jezikovne skupine, kateri pripadajo. V primeru Slovencev v Italiji gre torej za poskus vzpostavitve ravnotežja na trgu delovne sile, katerega cilj je onemogočenje preliva pripadnikov manjšinske, do nedavna gospodarsko zapostavljene skupnosti v jezikovno dominantno skupino. Za Slovence v Italiji je značilno, da do uravnoveženja na trgu delovne sile ni prišlo na račun prerazporeditve obstoječih resursov, pač pa z ustvarjanjem nove vrednosti in z odpiranjem novih delovnih mest.

Kljub temu da v primeru Slovencev v Italiji ne gre za redistribucijo javnih dobrin po principu pripadnosti jezikovni skupini⁶, ne moremo niti trditi, da se je slovenska narodna skupnost izvlekla iz gospodarsko zapostavljenega položaja po zaslugi strategije graditve paralelnega gospodarstva osnovanega na etničnih osnovah. Ko bi to bilo res, bi to tudi pomenilo, da obstajajo v zasebnem sektorju rezervati delovnih mest namenjeni izključno Slovincem. Če dajejo nekatere institucije in podjetja najbrž res videz etnične homogenosti ali celo ekskluzivnosti, ne gre tega razumeti kot zasledovanja med Slovenci v Italiji zaposlitvene politike, ki bi imela za cilj etnično čiste gospodarske strukture.

Kdor danes predstavlja gospodarske dosežke slovenske narodne skupnosti kot poskus kaljenja sožitja med tu živečima narodom, ne upoštevajo razmer, v katerih so bili Slovenci v Italiji še v začetku sedemdesetih let. V tem obdobju so bili z družbeno-gospodarskega vidika nedvomno zapostavljena skupnost. To potrjujejo številne primerjalne analize, med drugimi tudi tiste, ki so bile predstavljene leta 1974 na mednarodni konferenci o manjšinah⁷, ki jo je bila priredila tržaška pokrajina in ki slonijo na podatkih popisa prebivalstva iz leta 1971. Tedaj se je izkazalo, da je naša narodna skupnost zelo slabo zastopana v sektorjih in na položajih, ki zagotavljajo višji družbeni status. Temu je botrovalo tako izseljevanje kvalificiranih in izučenih kadrov v industrijsko razvitejše kraje kakor tudi enosmerna etnična mobilnost. Konkretno je to pomenilo opuščanje vezi s slovensko narodno skupino in prehanje v italijansko. Razloge za to gre iskati v tem, da je bilo socialno napredovanje znotraj slovenske narodne skupnosti ali nemogoče ali pa skrajno omejeno. Poleg tega pa so bili premiki po družbeni lestvici za Slovence, ki so se uveljavljali v italijanske okolju, zelo pogosto izvedljivi le na rovaš narodne odtujitve. V sedemdesetih in nato v osemdesetih letih se je položaj postopoma izboljšal. Zlasti mlajšim so bile prikrajsane dileme, s katerimi so se soočale prejšnje generacije, ko je bilo potrebno za ceno socialnega napredovanja ali zapustiti rodne kraje ali pa se celo odpovedati etnični pripadnosti.

⁶ Gre za princip, ki je v Italiji v veljavi v Avtonomni pokrajini Bocen (Južna Tirolska). O odnosu manjšine - javne oz. zasebne dobrine glej npr.: Petrosino, D. (1994) Minoranze e cittadinanza nazionale. V I. Štrukelj & E. Sussi (eds.), Narodne manjšine danes in jutri. Trst: Slori. 5-18.

⁷ AA.VV. (1979) Conferenza Internazionale sulle Minoranze, 10-14 luglio 1974, Vol. 1-3. Trieste: Provincia di Trieste. Glej tudi: AA.VV. (1978) Atti del simposio sui problemi socioeconomici ed ambientali degli Sloveni in Italia, Vol. 1-2. Trieste: EST.

Slovenci v Italiji niso svojega socialnega statusa izboljšali na račun nikogar. Zaposlovali so se zlasti v zasebnem sektorju, predvsem v tistih dejavnostih, kjer so lahko uveljavljali svoje konkurenčne prednosti (bančništvo, zunanja trgovina in sploh dejavnosti, ki so povezane z mednarodnim prometom). Ob tem so ohranjali, kolikor je bilo pač mogoče, svojo prisotnost v ostalih tradicionalnih dejavnostih, kjer so Slovenci običajno nastopali kot samostojni gospodarstveniki, kot je primer obrtništva, trgovine na drobno, gostinstva in kmetijstva. V tem smislu so zdrava in vitalna skupnost, ki išče pomoči pri državi le za svoje kulturne dejavnosti in ustanove, gospodarske pobude pa prepušča presoji tržišča.

Gospodarska učvrstitev manjšine⁸ ni potekala torej na osnovi redistribucije obstoječih resursov. Šlo je za novo ustvarjeno vrednost⁹ v okviru Furlanije-Julijske krajine in sosednjih regij. V tem smislu so Slovenci v Italiji v teh zadnjih dvajsetih letih po svojih močeh - ki so, če upoštevamo, da so manjšinska skupnost, omejene - prispevali k blaginji celotne deželne skupnosti in k ovrednotenju strateške funkcije ozemlja, na katerem živijo, v duhu medsebojnega spoštovanja in odprti za sodelovanje tako s sodržavljanji italijanskega jezika kot s sosedi.

Res je, da so v nekaterih sektorjih naglo rasli. Šlo je predvsem za gospodarske dejavnosti, v katerih jim dolgo ni bilo dano, da bi samostojno prispevali svojega znanja in uveljavljali konkurenčne prednosti, ki so največkrat utemeljene na poznavanju jezikov in na kulturnem sorodstvu z narodi, ki živijo v neposredni sosesčini.

Ko so bile ovire - pretežno administrativne narave, ki so tak razvoj onemogočale ali pa zadrževale - odstranjene, je bil mogoč najprej postopen, v zadnjih letih pa pospešen razvoj zlasti bančnega sektorja¹⁰ in zunanjetrgovinske dejavnosti. Ne drži, da so bili Slovenci v trgovinskih odnosih s sosedi privilegirani ali da so celo uživali neke vrste preferencialno os. Ne gre namreč pozabiti, kaj se je na tem obmejnem območju dogajalo po sklenitvi osimskih sporazumov. Takrat so se v Trstu še gojile iluzije o preferencialnih oseh Sever-Jug, kar naj bi še v osemdesetih letih pomenilo predvsem naslonitev na sodelovanje z Bavarsko in Avstrijo (v resnici pa se je največkrat celo deklarativno računalo predvsem na pomoč iz Rima). Prav tedaj so Slovenci kot posamezniki in kot skupnost še verjeli v sodelovanja z vzhodno sosedo v osimskem duhu in s tem dosledno tudi vsak dan delali.

Gre namreč za to, da so Slovenci v Italiji osvojili duh sodelovanja in dejansko zapolnili prostor, ki je ostal izpraznjen in neizkoriščen po znanih političnih dogodkih in

⁸ Cupin, D. (1982) Vprašanje materialne podlage manjšine v funkciji narodnostnega razvoja. Razprave in gradivo (15), 85-89.

⁹ Predmet redistribucije je zlasti enkratna, neponovljiva dobrina - ozemlje. Vendar v tem primeru so prerazporeditve na škodo manjšine.

¹⁰ Najbolj viden indikator uspešnega vključevanja Slovencev v gospodarstvo dežele Furlanije-Julijske krajine je razvoj šestih denarnih zavodov, ki delujejo v interesu ne le slovenske ampak širše obmejne skupnosti. Če pobliže pogledamo razvoj treh bančnih zavodov na Tržaškem, lahko vidimo, da v začetku sedemdesetih let ni bil zaupan tem zavodom niti odstotek vseh bančnih vlog pokrajine. Bistveno boljši je bil položaj petnajst let kasneje, ko je bilo v teh zavodih že 9% vseh vlog. Vendar je do najhitreje rasti prišlo v letih 1988-1992: v samo petih letih se je delež malo da ne podvojil, povzpel se je namreč na skoraj 17% vlog celotne pokrajine. Podobno sliko kaže razvoj goriških slovenskih denarnih zavodov, kar potrjuje podmeno, da ne gre za neko tržaško posebnost, pač pa za uspešno opravljanje vloge posredovanja na izrazito tranzitnem obmejnem območju. Tri goriške banke so prav tako v borih petih letih prešle od 9 odstotnega na 16 odstotni delež vlog celotne pokrajine. Če se omejimo na obmejno območje goriške pokrajine, je njihov delež pravzaprav še večji (približno 20% vseh vlog).

vsesplošnem revoltu mesta, ki je sledil Osimu. Gospodarske strukture, ki so bile v službi sodelovanja sosednjih gospodarstev in so iz tega tudi črpale energij za polet, torej niso nikoli imele namena biti rezervat za slovenska delovna mesta. Bile so predvsem v službi mednarodnega povezovanja in uveljavljanja tranzitnega in strateškega pomena tega prostora, v pomoč procesu internacionalizacije malih in srednjih industrij, ki prodirajo skozi ta prostor na Vzhod. V njih so se uveljavljali ljudje, ki so v to poslanstvo verjeli in so ga bili sposobni uresničevati z vsakdanjim delom in trudom.

Če so v njih zaposleni pretežno ali ponekod morda celo izključno pripadniki slovenske narodne skupnosti, gre razloge - kot rečeno - iskati ne v prejudicialnem zapiranjju ampak drugje, najprej v zgodovinskih danostih in izhodiščni zapostavljenosti, v kateri se je bila znašla slovenska narodna skupnost, nato pa vse do nedavna, ko so se vendarle razmere spremenile, tudi v pomanjkanju iniciative drugih subjektov na tem področju. Dokler je to obmejno območje delovalo kot zaprt sistem v odnosu do vzhodnih sosed, toliko časa so Slovenci v Italiji imeli prosto lovišče v trgovinskih in drugih odnosih s temi državami.

V trenutku, ko se je začelo postopno odpiranje, ko so nastopi italijanskih podjetij na sosednjih tržiščih vse pogostejši, ko postaja tudi v italijanskem okolju znanje slovenskega in drugih slovanskih jezikov cenjena dobrina, bo najbrž tudi videz ali bolje rečeno prevara, da so nekatera delovna mesta rezervirana le Slovincem, postopoma spuhтела.

Positivno je, da na italijanskem obmejnem območju krajevne uprave ne kažejo zadržkov nad vključevanjem Slovenije v EZ, večinoma se torej zavedajo pomena integriranja obmejnega prostora. Povsem naravno je, da se tega zaveda tudi slovenska narodna skupnost, saj ji proces integracije omogoča boljšo povezanost z glavnino narodovega telesa, kar je za skupnost, ki želi ohraniti narodne konotacije, neobhodno potrebno. V tem smislu je predvsem vprašanje Slovenije kot male nacije ali se želi vključiti v skupnost, kjer ta trenutek morebiti prevladujejo interesi večjih. Z vidika manjšine, je vsako zbliževanje z matico ne le koristno ampak celo odrešujoče.

Čezmejno sodelovanje so torej Slovenci v Italiji vedno jemali kot osnovno sestavino in predpogoj družbenega in gospodarskega razvoja. Tudi tedaj, ko ni bilo to sodelovanje še upoštevano kot prioritarno za razvoj obmejnih predelov dežele Furlanije-Juljske krajine.

Ko govorimo o čezmejnem sodelovanju med Italijo in Slovenijo, moramo seveda upoštevati različno tipologijo obmejnega pasu. Če gre na Tržaškem in Goriškem za odprto območje z izrazito tranzitno funkcijo, je območje videmske pokrajine že po naravni konfiguraciji zaprto, hribovito in težje prehodno. Zaradi tega so tako na eni kot na drugi strani meje, torej tudi na Tolminskem, prisotni negativni družbeni trendi, kot so depopulacija, gospodarska zaostalost in obubožanje družbene imovine. Taka območja zato zaslužijo posebno pozornost oblasti obeh držav. V ta namen je danes mogoče izkoristiti pomoč iz evropskih skladov, ki so na voljo čezmejnemu sodelovanju, za pobude in naložbe, ki so v korist povezovanja gospodarstev in ljudi, ki živijo na teh težje prehodnih odsekih državne meje. Že podpisani dogovor med Republiko Slovenijo in EZ sporazumno z Deželo Furlanijo-Juljsko krajino, ki zadeva PHARE Crossborder Cooperation Program, dejansko že gre v to smer. Podobno vlogo lahko na italijanski strani odigra evropski program INTERREG II.

Slovenska narodna skupnost se vključuje v čezmejno sodelovanje še na številne druge načine. Omeniti gre zlasti njen prispevek k odpiranju informacijskega prostora, ki

ga opravlja v splošnem z mediji, kakor tudi bolj specifično na ekonomskem področju za italijanske podjetnike, ki potrebujejo poslovne informacije o sosednjih gospodarstvih. Načrtovane so tudi bodoče pobude na področju formiranja za podjetnike in osebe podjetij iz Slovenije, za kar sta dali pobudo Slovensko deželno gospodarsko združenje (SDGZ) iz Furlanije-Julijske krajine in Gospodarska zbornica Slovenije. Izvajalec teh tečajev tržaški Slovenski deželni zavod za poklicno izobraževanje ima seveda namen poseči še na druge možne načine, samostojno ali pa skupno z drugimi sorodnimi zavodi iz dežele in Italije, v področje formiranja za potrebe obmejnega prostora.

Slovenska kulturno-gospodarska zveza (SKGZ) je v desetletjih aktivnega spremljanja obmejne politike izdelala več predlogov za pospešitev gospodarskega sodelovanja ob meji. Zadnji po vrsti vsebuje predlog vzpostavitve območja svobodne menjave in sodelovanja v obmejnem pasu, v duhu in po črki Sporazuma o sodelovanju med EZ in Slovenijo iz leta 1993. V duhu osimskega sporazuma in v smislu zamisli o integriranem pristaniškem sistemu je SKGZ stalno podpirala zamisel o tvornem sodelovanju med pristanišči, saj bi le z združenimi močmi lahko kljubovali konkurenci severnomorskih luk. Od nekdanje slovenske narodne skupnosti tudi zaveda pomena sodelovanje v gradnji infrastrukturnih objektov, še zlasti prometnic, ki bodo slovensko avtocesto os prključili na italijansko tako v Gorici kot v Trstu, s čimer bodo zagotovljene hitre povezave tako z Ljubljano kot tudi dlje z Madžarsko; ob tem ne gre prezreti pomena hitrih železniških povezav. Vendar pa imajo zastoji, do katerih prihaja v prometnih tokovih, pogosto tudi drugačen, često celo zelo banalen vzrok. Zunanjetrgovinski operaterji, špediterji in prevozniki, ki delujejo v okviru SDGZ, stalno opozarjajo na potrebo po olajšanju carinskih in administrativnih postopkov in kontrole na meji. S tem v zvezi obstaja suggestija, da bi se režim uredil in poenostavil po zgledu švicarsko-italijanske meje v Chiassu¹¹.

Paradoksalno je, da so danes - ko se prostor, ki je bil dolga leta zaprt pomembnejšim oblikam povezovanja, odpira zavedajoč se pomena novih odnosov s svojim neposrednim zaledjem, obenem pa kaže pripravljenost, da te odnose razvija na enakopravni ravni - pomembne institucije slovenske narodne skupnosti, ki so veliko prispevale za boljšo povezanost obmejnega prostora, pod hudim udarom. Gre dejansko za ogrožanje manjšine, ki poteka prav v trenutku, ko se obmejni prostor čedalje bolj odločno odpira sodelovanju in povezovanju s svojim gospodarskim, za manjšino tudi narodnim zaledjem. Najbolj neverjetno pa je, da se je v trenutku, ko so pogovori med državama zašli na slepi tir, manjšina znašla med rimskim kladivom in nakovalom, ki se sicer ne ve čigavo je, vendar je več kot očitno, kako ga nekateri nastavljajo kar iz slovenske strani. Tako je manjšina danes v stanju velike negotovosti ob preteči perspektivi prisilne demobilizacije znatnega dela svojega družbenega, gospodarskega, kulturnega in tudi človeškega potenciala, skratka v položaju, ki v nekaterih aspektih spominja na stanje, v katerem je bila manjšina v petdesetih letih pred podpisom londonske spomenice o soglasju.

¹¹ Ratti, R. (1971) I traffici internazionali di transito e la regione di Chiasso. Fribourg: Éditions universitaires Fribourg.

Summary

Overborder economic cooperation and integration along the Italian-Slovene border - Italian Slovenes' experience

Author analyzes the situation of the Slovene national community in the '70s and '80s, along with the current position, through the prism of the understanding of the state borders phenomenon in economic science. With this purpose in mind, he first determines the character of the state border and interethnic relations in the ethnically mixed territory along the Italian-Slovene border throughout different historic periods.

Not long ago the then Italian-Yugoslav border functioned as the dividing line of two different systems. It separated two areas, peripheral within the two states; apart from that, the Italian side of the border region was also marginal in the economic sense. The border we live along is gradually changing its character: no longer functioning as a typically half-permeable border, it implies all the characteristics of a cross-roads. The new independent state of Slovenia, recently showing signs of quick economic revival and progress, will do away with differences in the development level.

Concerning interethnic relations in the ethnically mixed territory of Friuli-Venezia Giulia, the fact is that Slovene national community, over the past 20 years, has managed to form a basis, enabling the young generations to be part of integration processes of the border territory. They are thereby able to benefit from the specificity and comparative advantages of the language group they pertain to.